

Приказ
doi:10.5937/sinteze7-17124

ТЕОРИЈСКЕ И ПРАКТИЧНЕ МЕТОДЕ У ПРОЦЕСУ НАСТАЈАЊА АУТОРСКОГ ЛИКОВНОГ ДЕЛА- РАШЧЛАЊИВАЊЕ ЛИЧНЕ ПОЕТИКЕ ОРНАМЕНТА

Тамара Д. Ждерић¹

Сажетак: Предмет приказа је орнамент и његова улога у сопственом ликовном делу сагледана кроз методологију настанка. Орнамент је „најстарији облик више математике“. Период на који се ово истраживање односи јесте онај који траје у поступку израде мог докторског уметничког пројекта, али исто тако обухвата и период остварен непосредно пре њега, а у коме су садржани моја почетна кретања у ликовном пољу и прве назнаке употребе личне орнаментике. Самим тим, овај рад има задатак да одговори на питања метода и њихове употребе у ауторском ликовном делу као и на који начин њихово међусобно прожимање утиче на обликовање ликовних доживљаја, који су у овом случају одређени појмом орнаментa. Методологија истраживања односи се и на теоријски и на практични део. Овај рад има за циљ да се осврне и ближе упути на процес настајања уметничког дела, дубоко лично одређеног, али кроз теоријску и методолошку призму. Још један важан задатак овог приказа је да докаже како свако ликовно дело бива подвргнуто испитавању од стране аутора упркос увреженом и распрострањеном схватању да оно настаје по аутоматизму и као изричито и јединствени продукт емоција. Темељно истраживање спроведено на сопственим предлошцима довело је до следећих резултата који се истичу у приказу: А. Сваки поступак употребљен у процесу настајања ликовног дела одређен је и разумом (настаје строгом контролом ума), али и емоцијама (интуитивно); Б. Применом теоријских и практичних метода могуће је систематски раслојити и рашчланити потенцијална значења личне орнаментике и симболичких слојева који је одређују; В. Применом метода, уметничко дело постаје доказиво.

Кључне речи: орнамент, уметност, методе, разум, емоције.

¹ tzderic@yahoo.com, Универзитет уметности у Београду, Факултет ликовних уметности

С обзиром на сада већ вољно, али и несвесно одређено коришћење орнаментике у мојим сликама, цртежима и графикама а која настаје под будним оком свести и нарочито строгом контролом ума, или, са друге стране, несвесно одређена и спонтано изведена, наметнула се потреба да тај процес настајања буде методолошки одређен и дефинисан.

Самим тим основа овом приказу је уметничко дело, али оно није у строгом фокусу већ су то теоријске и практичне методе које примењујем на свој рад. Потребно је напоменути да те методе носе опште одлике у свом имену и појму, али су личне јер се примењују на самосвојни уметнички производ. Више речи о самим методама, њиховим особинама и пољу деловања биће у наставку текста.

МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЦЕСА НАСТАНКА И ТРАЈАЊА ЛИЧНОГ ЛИКОВНОГ ДЕЛА

Основне хипотезе од којих сам пошла у свом раду и на основу њих обликовала називе метода:

- Орнамент је несвесно одређена и условљена потреба,
- орнамент настаје интуитивно,
- орнамент је одраз емоција,
- орнамент се вољно и контролисано користи,
- орнамент је израз личног обликовања простора и времена.

Поставивши горе наведене хипотезе као основне претпоставке из којих мој рад проистиче, дошла сам и до метода које употребљавам. У случају ликовног дела није од нарочите важности да ли се прво формирају методе да би се потом обликовале хипотезе или је процес обрнутог следа. Сматрам неопходним истаћи добро познату чињеницу да уметничко дело никад није потпуно објашњиво и да многе премисе немају чврсто утемељење јер потичу од човека који, чини се, никад до краја неће бити сазнат.

Тиме бих дала увид у методе које сам обликовала и које примењујем у сопственом раду, при изведби и изради једног ликовног дела, било да је оно остварено као слика, цртеж или графички предложак.

У теоријском погледу користим обично три методе. Именовање ових метода у директној је зависности од освешћивања сопствених интелектуалних процеса. То су, следећим редоследом:

А. *Интроспективна метода*-чини се готово немогућим споменути овај процес, а не осврнути се на науку психологије. Међутим, психологија као ни психологија уметности нису предмет и циљ овог текста. Свој рад у уметничком пољу доживљавам као снажно обликован у подсвести. Сам

појам подсвести не може се строго и прецизно одредити те у том смислу могуће је тумачити га у зависности од схватања и разумевања појединца. Дакле, интроспективна метода помаже ми да откријем путеве својих мисли и осећаја. Применом ове методе на своје стваралачко дело, покушавао да проникнем своја почетна полазишта или уколико сам већ у томе успела-да их ближе и боље спознам: како је и зашто неки рад настао; шта сам од виђеног или доживљеног унела и пренела у одређено дело; зашто је настало баш у том медију, које су емоционалне основе његовог настанка, а које рационалне итд. Сврсисходно би било напоменути да су резултати добијени овом методом изразито личне, самим тим и врло субјективне природе те се резултат условно мора прихватити као тачан и један од могућих.

Интроспективна метода, како јој само име говори, заснива се на сопственим, унутарњим, између осталог и развојним процесима. Стална примена ове методе психологије доводи до упознавања сопствене личности, продубљивања тог сазнања у смеру већег јединства бића. Њеном применом лакше спознајем и разрешавам ликовне проблеме који се јаве у неком мом ликовном делу. Стално обнављајући себе кроз нова искуства, било животна било на ликовном пољу, трудим се да научено применим и покажем кроз ликовни медиј.

Поделу која следи, на још две методе, осмислила сам на основу чињенице да ли њима испитујем лични простор или општи, друштвени, са свим појавним облицима садржаним у њему. Разлика између интроспективне методе и друге две је у томе што аналитичка и компаративна метода своје порекло дугују општим појмовима док интроспективна метода свој постанак дугује појединцу, односно мени као аутору конкретних уметничких дела.

Б. *Аналитичка метода*-ослања се на интроспективну и одликује их заједничко порекло-испитивање. Њом се служим за анализу општијих појмова као што су стварни и реални простор и време, али и дух. Такође, она ми је потребна и при обради хармоније, ритма и појавних облика у мојим сликама и цртежима.

В. *Компаративна метода*- иако нејасних и пропустљивих граница свог обима и са немалим уделом и пореклом у аналитичкој методи, она служи за упоређивање сопствених дела насталих у слици, цртежу или графички као и за обликовање и формулисање њихових заједничких именитеља, корена и преплитања. Такође, њу примењујем за класификовање историјских чињеница неопходних за упоредну анализу сопственог рада са делима из историје уметности са којима ме веже заједнички именитељ-орнамент.

Дакле, методе које сам навела заснивају се на подробном испитивању. Заједничка њихова особина јесте трагање, у себи или изван себе и то их је одредило обликујући им називе.

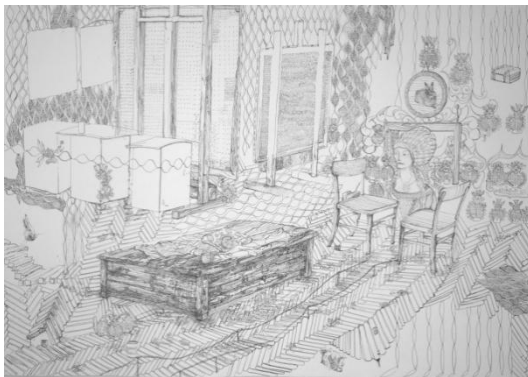
Поред наведених, постоји још једна група теоријских метода које сам именовала према њиховом пореклу настанка и обиму деловања. То су:

Г. *Вољна метода* и

Д. *Метода спонтаног тока свести* односно метода несвесног.

Обликовање ових метода засновано је на личном искуству, труду и раду, као и времену потребном за настајање уметничког дела. При том се под појмом времена не подразумева само оно везано директно за изведбу неког рада, већ и за мисаоне процесе који теку паралелно са њим и одвијају се током стварања ликовних облика на папиру или платну. Двојност условљена потребом за детаљима, садржајем, испуњеношћу и понављањем јесте главна особина мог ликовног процеса.

Неколико речи о самим методама: вољна метода је метода на коју се ослањам када у свом процесу рада пожелим да нешто свесно и са намером изведем на папиру или платну. Ову методу не употребљавам само при настајању орнаменталних облика у мом раду већ се она примењује на све значајне одлике једног ликовног дела: композицију, јачину тона, дебљину линије итд. Методу несвесног користим у тренуцима када је контрола ума мања и тек пошто изведем своју замисао на папиру или платну приметим удео подсвести-на пример у облику линије која је настала.

Слика I: Ждерић Т, Композиција, туш и перо на папиру, 50x70cm, 2013

Ових пет метода чије сам порекло, услове настанка и формирања описала, употребљавам, још једном да нагласим, у теоријском раду кроз мисаони процес.

У практичном делу рада служим се са три методе, коју су теоријски дефинисане и одређене самим тим што имају назив, али је њихов делокруг искључиво ограничен на практичне изведбене процесе. То су:

- Метода обрнутог погледа,
- Метода огледала и
- Временска метода.

Методу обрнутог погледа одувек сам користила. Њена основна одлика је да ју је једноставно применити-потребно је окренути рад за сто осамдесет степени, односно у смеру супротном од оног како је дело настајало. Тако посматрајући свој рад, стиче се увид у његове основне елементе и дисхармоничности уколико постоје. Такав, обрнути преглед постављених ликовних елемената пружа посматрачу, односно најпре мени као аутору, директан увид у то да ли и шта треба исправити, наравно уколико за тим постоји потреба.

Иако без могућности емпиријскогдоказивања, ова метода директно је зависна од развијеног личног осећаја за лепо, склад и хармонију, али њено успешно извођење и потпуна примена зависи од ауторове спремности и искрености према сопственој личности, као и способности суочавања са могућим грешкама у раду.

Друга метода практичног усмерења, јесте метода огледала. За њено успешно извођење потребно је постављање огледала испред рада. На тај начин се врло јасно разазнају недоследности и несугласја у раду (Јаблан, 1984). Иако врла слична првој методи, овај начин испитивања сопственог рада знатно ређе користим, чак би се могло рећи у изузетно ретким приликама, с обзиром да сам неповерљива према слици коју даје огледало јер оно увек да помало искривљену слику те се много више поуздам у своје чуло вида.

Слика II: Ждерић Т, *Мртва природа*, туш и перо на папиру, 50x70cm, 2014

Трећа метода насловљена је као временска метода. Она се може сврстати у ову категорију, али и не мора. Време јесте предуслов за квалитетно испитивање особина неког дела. “Свако, такође, зна да се опажање стварности и размишљање о стварности одвијају у времену и зна за време психичке реакције и друга временска трајања, која су карактеристична за живот нашег психофизичког организма”¹. Ова метода може имати широк распон, од неколико тренутака паузе, неколико сати, па дана или чак година. За њену успешну и очигледну примену није битно

¹ Важна особина времена као појма узетог за основу формирања временске методе.

трајање временског интервала већ да он постоји и да се током његовог трајања слежу доживљаји и мисаони процеси. Временска метода при изради ликовног дела истих је карактеристика као пауза у систему нотних записа. Музичка пауза је тренутак прекида трајања звука и након његовог постојања и завршетка може доћи до звучања следећег збира тонова или се композиција једноставно заврша. Такође, током те временске дистанце, приметно је одсуство почетних емотивних импулса и већи је простор у коме разум може да делује (Florenski, 2013).

Ове три методе, иако само наизглед једноставне, чине основу мог практичног делања.

ЗАКЉУЧАК

Овај приказ представљањем теоријских и практичних метода довео је до следећих резултата:

А. На ликовно дело могуће је применити и теоријске и практичне методе.

Дакле, оно не настаје по аутоматизму, већ као прожимање рационалног тока свести и емотивно одређене подсвести. У зависности од аутора, та два поларитета су у већој или мањој мери освешћена и самим дата на увид посматрачу.

Б. Сваки поступак употребљен у процесу настајања ликовног дела одређен је и разумом (настаје строгом контролом ума), али и емоцијама (интуитивно);

В. Применом теоријских и практичних метода могуће је систематски раслојити и рашчланити потенцијална значења личне орнаментике и симболичких слојева који је одређују;

В. Применом метода, уметничко дело постаје доказиво.

Сматрам да мој рад у ликовном пољу може послужити као добар пример систематске анализе различитих чинилица који утичу на стварање једне слике или цртежа и самим тим могу допринети бољем разумевању личности сликара, ограђујући га од уврежене представе о необузданом, раскалашно емотивном уметнику који дела без контроле свести.

ЛИТЕРАТУРА

Florenski, P. (2013). *Prostor i vreme u umetničkim delima*. Beograd: Službeni glasnik.

Jablan, S. (1984). *Teorija simetrije i ornament*. Beograd: Arxaiia.

THEORETICAL AND PRACTICAL METHODS IN PROCESS OF ARTWORK CREATION-ANALYZING PERSONAL POETICS OF ORNAMENT

Abstract: The subject of this article is ornament and its role in the author's artwork observed through the methodology of work's creation. Ornament is "the oldest form of higher mathematics". . The period to which this research refers is the process of creation of my doctoral art project, but it also refers to the period immediately preceding it, and which contains my initial steps in the field of fine art and the first signs of my own use of ornamentals. Therefore, the task of this paper is to provide some answers with regard to the methods and their use in creating of an author's work of art. It also provides answers with regard to how interaction of methods affects the shaping of artistic experience, which are in this case defined by the notion of ornament. Research methodology refers both to the theoretical and the practical part. The goal of this paper is to observe and refer to the process of the artwork creation, which is deeply personally determined, but through the prism of both theory and practice. s. . Another focus point of this text is to prove that every work of art is the subject of examination by the author despite the conventional and widespread opinion that it emerges automatically and as an explicit and unique product of emotions.

Thorough research done on author's own work lead to the following results standing out in this review:

- A. Every procedure used in the process of creating an artwork is determined by ratio (it is made under the strict control of the mind) and emotions (intuitively).
2. It is possible to systematically disintegrate and analyze the potential meanings of personal ornamentals and symbolic layers defining it by applying theoretical and practical methods.
3. By applying the method, the work of art becomes demonstrable.

Key words: ornament, art, methods, sense, emotions

Примљен: 11.04.2018.
Прихваћен: 10.07.2018.

